

Post, telegraaf en telefoon in Maasbommel, deel III-Slot

John Raggars, mei 2019

Het postkantoor van Herman Tijssen

Op 1 oktober 1889 was Hendricus Herckenrath (geb. 18-1-1859 te Maasbommel, overleden op 12-8-1930 te Appeltern) zijn vader op dertig-jarige leeftijd opgevolgd als brievingaarder in Maasbommel en zou hij dat tot 1923 blijven. Maar rond 1923/1924 als Hendricus ongeveer 65 jaar oud is gaat het post-telegraaf-telefoonkantoor verhuizen naar het Pleinstraatje. En dus moeten er bijpassende maatregelen genomen worden.

Eén daarvan betreft de brievenbus. Kennelijk is een brievenbus een 'hot item' in het dorp want reeds op 23 oktober 1923 schrijft burgemeester A.M. van Teeffelen ¹ aan de Directeur van de Posterijen en Telegrafie te Ravestein dat: *"nu het hulppostkantoor te Maasbommel binnen deze gemeente is verplaatst en daardoor de aan het Gemeentehuis bevestigde brievenbus komt te vervallen, deze brievenbus een plaats zal worden gegeven aan een der gevels van de Roomboterfabriek ². Na de kom des dorps, waar thans het kantoor is gevestigd, is het kruispunt naby de Roomboterfabriek de drukste verkeersweg van Maasbommel. De afstand tusschen het nieuwe kantoor en de bedoelde fabriek is pl.m. 10 minuten. Met inwilliging van het verzoek zouden zeker 2/3 der ingezetenen van Maasbommel zeer gebaat zijn".* Of de brievenbus daar ook ooit geplaatst is, is vooralsnog niet met zekerheid te zeggen. Wél staat niet ver daar vandaan momenteel een brievenbus.

Op 10 mei 1924 wordt door het Staatsbedrijf van de Posterijen, de Telegrafie en Telefonie de gemeente om instemming gevraagd want *"ten behoeve van de verplaatsing van het hulptelegraaf- en hulptelefoonkantoor te Maasbommel is het noodig een kabel te leggen en palen te plaatsen in gemeentegrond als aangegeven op bijgaande tekening"* [de tekening ontbreekt in het RAN].

Het Ministerie van Waterstaat, Afdeling Posterijen en Telegrafie had inmiddels bij schrijven van 12 juni 1923 al aan B&W van Appeltern meegedeeld dat *".....aangezien in de afwikkeling van het weinig beteekenend verkeer te Altforst op zeer voldoende wijze en beduidend goedkoper dan thans kan worden voorzienmitsdien tot opheffing van het hulpkantoor te Altforst is besloten. De betrokken kantoorhouder zal in gelijke functie naar elders worden verplaatst"*.

Deze kantoorhouder blijkt een zekere Herman Tijssen ³ te zijn en dat 'elders' wordt begin 1924 Maasbommel.

Herman Tijssen wordt geboren op 9 juli 1876 en wordt op 27 november 1899 in Appeltern benoemd tot postbode, belast met de bestelling in Appeltern en Altforst. Zijn jaarwedde begint op Fl 275,- maar loopt

¹ Burgemeester van 1923-1927

² De roomboterfabriek 'Onze Eendracht', op de hoek van Kerkstraat en Berghuizen, was op 1 september 1901 opgericht en zou in augustus 1931 met een schuld van ongeveer Fl 2800,- worden opgeheven (zie Provinciale Noordbrabantsche en 's Hertogenbossche courant van 17-8-1931).

³ De informatie over Herman Tyssen is verkregen van WHAM (Werkgroep Historisch Alphen aan de Maas) en komt in hoofdzaak uit de Staat van Dienst die in het bezit was van Cornelis van de Wert, destijds postkantoorhouder in Alphen.

Herman Tyssen

in tien jaar op tot Fl 670,-. Tien jaar later (24-8-1910) wordt Herman brievenbesteller in Nijmegen met uiteindelijk een jaarwedde van Fl 800,-. Kennelijk bevalt de grote stad hem niet erg want op 19 juli 1913 keert hij terug als postbode in Altforst om in 1916 Fl 680,- per jaar te verdienen.

Op 8 februari 1917 is hij opgeklommen tot postbode/brievengaarder in Altforst en doet drie maal daags een rijwieldienst naar Appeltern en verder de bestelling in Altforst en Blauwe Sluis. Zijn jaarsalaris klimt met flinke sprongen mee van Fl 1100,- naar Fl 1710,- in 1922. Uiteindelijk wordt hij bij beschikking van 27-10-1923 overgeplaatst naar Maasbommel wegens de opheffing van het hulppostkantoor in Altforst. Zijn jaarwedde blijft vanaf die dag tot zijn pensioen rond de Fl 1700,- schommelen.

Bijna zeventien jaar later, op 1 juni 1940 zal Herman Tijssen in Maasbommel eervol ontslagen worden. In 1902 verleende de Koningin hem al de bronzen medaille voor het met levensgevaar redden van drenkelingen maar op 11-8-1939 kreeg hij bovendien de zilveren medaille, "*verbonden aan de Orde van Oranje Nassau als beloning voor zijn steeds getrouwe plichts vervulling*"⁴.

Hulppostkantoor in Altforst

Als in de zomer van 1861 enkele inwoners van Altforst de minister van Financiën verzoeken hen in het genot te stellen van een meer geregelde postbezorging krijgt de burgemeester als antwoord⁵ "*dat de correspondentie van genoemde plaats zeer weinig te beduiden heeft*", maar zijne Excellentie toch genegen is aan het verlangen toe te geven en de Inspecteur in Arnhem zich daarom gemachtigd acht om "*te Altforst een Bestelhuis te vestigen, met een dienst op Appeltern om navolgenderwijze te worden uitgevoerd*". Bij brief van 22 september 1861

(n° 4999) van de Inspectie worden de aankomst en vertrektijden van de bode tussen Appeltern en Altforst nog eens nauwkeurig vermeld en bovendien dat F. Gremmen voor Fl 50,- jaarlijks met de dienst van het bestelhuis wordt belast.

Eind 1913 speelt in Altforst een ingewikkelde kwestie als het bestelhuis opgewaardeerd kan worden tot hulptelegraafkantoor want waar is dat, voldoet dat aan de voorwaarden en wie zullen er dienst hebben? De inspecteur van de Posterijen vindt dat het kantoor in de nieuwe woning van H. Tijssen⁶ nog maar even gesloten moet blijven omdat het niet zeker is "*of in zijn gezin personen aanwezig zijn die naar het oordeel van de Post- en Telegrafie Administratie geschikt zullen zijn voor de uitoefening van den dienst.....*". Maar op 22 december komt het verlossende woord van de Minister van Waterstaat: met H. Tijssen als kantoorhouder en Mej. M.E. Tijssen-Janssen [echtgenote van Herman Tijssen] als eerste

⁴ Provinciale Noordbrabantsche en 's Hertogenbossche courant 4-6-1940

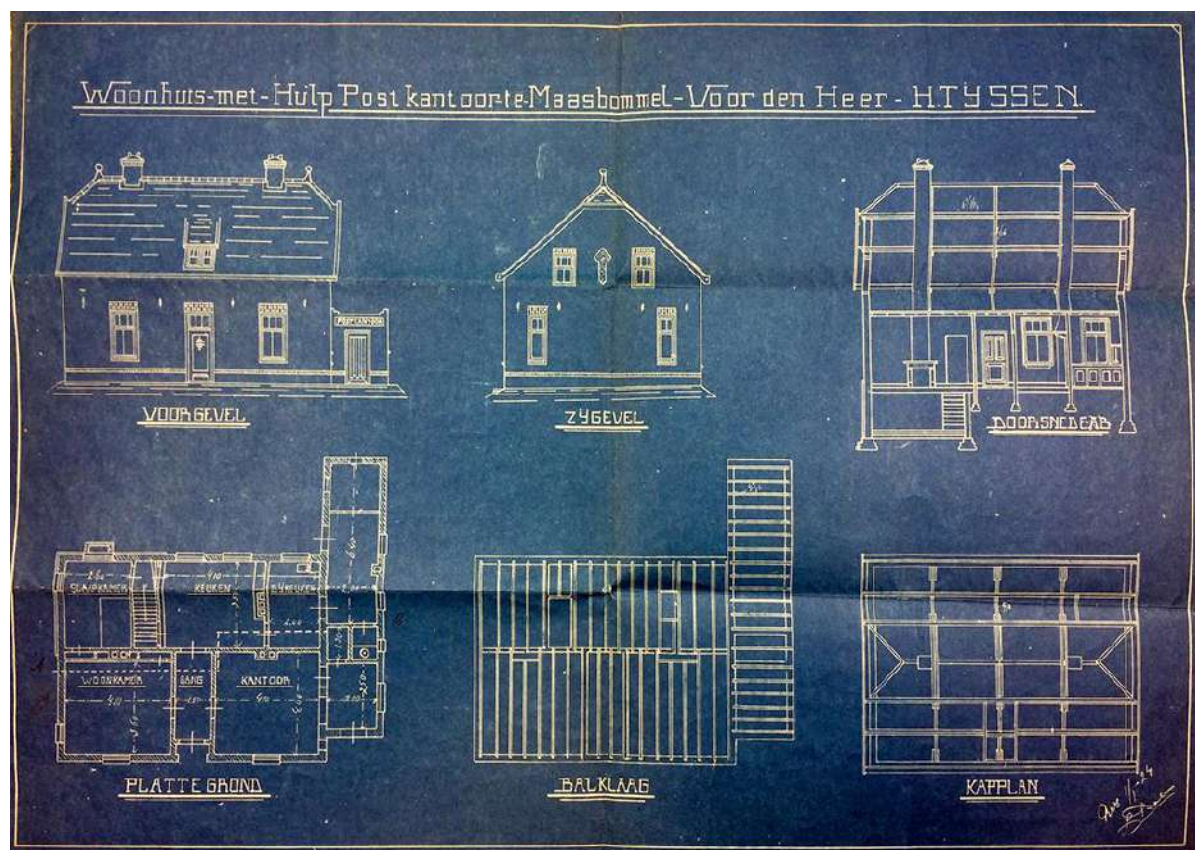
⁵ brief van 31 augustus 1861 van de Inspectie te Arnhem, N^o4966

⁶ De (oude) woning van postbode Tijssen is "*gelegen op 20 minuten afstands van de kom en de kerkbuurt te Altforst*".

vervanger, Mej. J.C. Hoogmoedt als tweede vervanger en Mej. H.T. van Aanhold als tijdelijk vervanger wordt genoeg genomen "alsmede met de tijdelijk localiteit aldaar mits deze worde ingericht overeenkomstig de aanwijzingen van de Afdeeling Inspecteur te Arnhem". Na enige bouwkundige aanpassingen inzake afscheidingen tussen publiek en privédeel komt op 23 januari 1914 van de Inspecteur uit Arnhem het bericht "dat de heropening van het hulpkantoor te Altforst ingaande 1 februari a.s. zal plaatsvinden". Een half jaar later (16-6-1914) komt er uiteindelijk uit Den Haag van het Ministerie van Waterstaat ook goedkeuring voor de voorgestelde lokaliteit. Het zal nog geen tien jaar bestaan.

Post-, telegraaf- en telefoonstation in Maasbommel

Als eind 1923 Herman Tijssen wegens opheffing van het hulpkantoor in Altforst kantoorhouder P.T.T. in Maasbommel wordt, laat hij in het Pleinstraatje, kadastraal bekend Maasbommel Sectie C N° 667, plaatselijk bekend als Kerkbuurt 105/1, door de plaatselijke timmerman J.G. Sprenkels een 'woonhuis met hulpkantoor' bouwen waarvoor hij op 22 februari 1924 bouwvergunning kreeg.

Als Herman op 1 juni 1940 met pensioen gaat wordt het hulpkantoor omgezet in een 'Post-, Telegraaf- en Telefoonstation' wat feitelijk in de dienstverlening geen verandering betekende. Zijn dochter M.J. (Zus) Tijssen ⁷ die haar vader al vanaf zijn Altforstse periode had bijgestaan nam tot begin jaren zeventig van de twintigste eeuw de rol van kantoorhouder over.

⁷ Hermanus Tijssen (8-7-1876/30-8-1962) en zijn echtgenote Maria Elisabeth Janssen (8-9-1875/27-11-1939) hadden naast hun dochter Maria (Zus) J. (6-6-1915/3-10-1999) nog twee zonen: Martinus Johannes (29-7-1909/ ?), Martien, die timmerman werd en Johannes Maria (15-8-1908/ ?), Jan, die bij de politie werkzaam was. Daarnaast Petrus Theodorus die op 20-11-1926 op dertienjarige leeftijd overleed en Petronella Theodora die op 26-11-1918 op éénjarige leeftijd overleed.

hulppostkantoor van Herman Tijssen, anno 2019 als woonhuis

Tot ongeveer 1980 zal Zus Tijssen in het huis van haar vader, die in 1962 was overleden, blijven wonen om het dan te verkopen aan G. Van Eldijk. Vanaf 1997 is het huis in bezit van Jeroen Bergers en Antonie Peters. Op 3 oktober 1999 overlijdt Zus Tijssen en wordt bij haar ouders in Maasbommel begraven.

telegram van burgemeester A.M. Van Teeffelen aan de pastoor van Altforst om de klokken te luiden in verband met de dijkdoorbraak bij Nederasselt op 31-12-1925

Hulppostkantoren maken plaats voor postagentschappen

Van onze parlamentsredactie

DEN HAAG — Het verdwijnen van honderden hulppostkantoren in Nederland heeft geen enkel nadelig gevolg voor het dienstbetoon van de PTT. Dat meent staatssecretaris Van Hulten, onder wie de PTT ressorteert. Hij zegt dat in antwoord op vragen van het PPR Kamerlid Velenga, die vreesde dat het dienstbetoon achteruit zou gaan.

De staatssecretaris wijst erop dat in plaats van de hulppostkantoren er veelal nieuwe postagentschappen ingericht worden. Dat zijn kleine beperkte postkantoor-tjes waarvan de bedrijfsvoering is overgelaten aan een plaatselijke winkelier. Volgens de staatssecretaris geeft een postagentschap in veel gevallen voordeel, omdat dit meestal de gehele dag geopend is, gelijk aan de tijden waarop de winkel, waarin het agentschap gevestigd open is.

Hulppostkantoren hebben vaak een zeer beperkte openingstijd. Volgens cijfers die de staatssecretaris verstrekt zijn er de afgelopen vijf jaar voornamelijk op het platteland 275 hulppostkantoren omgezet in postagentschappen, en zal er de komende jaren nog eens een gelijk aantal worden overgegeven aan een winkelier-postagent.

TROUW 5-8-1976

PTT-er Johannes Joseph van Dijk ('Jan de Post') in de vijftiger jaren.

In die jaren moest Jan al vroeg uit de veren, 05h00 was eerder regel dan uitzondering, om op diverse plaatsen de bekende rode postbussen te lichten. Daarna weer vlug naar Zus Tijssen om te sorteren en te bezorgen. Op zo'n vroege ochtend, midden in de winter, ging hij weer zoals gebruikelijk terug vanuit Altforst naar Maasbommel. Omdat het nog vrij donker was en Jan altijd stevig doortrap[te], had hij te laat in de gaten dat de planken op het bruggetje over de Wetering bij café 'De Kikvorsch' spiegelglad waren. Het gevolg was dat hij met fiets en al onderuit schoof en door het ijs onder de brug verdween. Een toevallige voorbijganger heeft hem en zijn fiets uit de benarde situatie gehaald. De post werd die dag wel wat later bezorgd.

(tekst: Willem Daanen, foto van zoon Arnold Van Dijk)

In december 1967 werd Jan gehuldigd i.v.m. zijn 40-jarig jubileum als 'besteller 1e Klas der PTT'.

loketraampje; bron. Jeroen Bergers

De naoorlogse ontwikkeling van de PTT was er een van afspitsingen, privatisering en naamsverandering. De logo's veranderden daarmee, de postbussen kregen een meer moderne vorm, telefooncellen verdwenen en ook de traditionele postbode met pet hield op te bestaan.

Het Post-, Telegraaf- en Telefoonstation in Maasbommel werd zoals honderden andere hulppostkantoren in het land eind zeventiger jaren van de vorige eeuw omgezet in een postagentschap⁸. Het ging als zodanig eerst naar het Gildehuis in Kerkstraat onder beheer van de heer Kersten uit Hernen. Vervolgens ging het agentschap naar Ria Lemmers in Cafétaria 't Bommelke, daarna naar Kapsalon Henriëtte, Supermarkt Van Moerkerk, Supermarkt Vuister, de winkel van De Leeuw en tot op heden is het ondergebracht in de Agrishop in de Kerkstraat⁹.

⁸ Uit bezuinigingsoogpunt was reeds eind 1924 de avondpost op Appeltern en de rechtstreekse verbinding Maasbommel-Alphen opgeheven. Bron: Provinciale Noordbrabantsche en 's Hertogenbossche courant, 8-11-1924.

⁹ Informatie vergaard door Dinie Wijgerse

De particuliere telefoon

Vanaf 1913 nam het Rijk geleidelijk de particuliere lokale telefoonnetten over en leidden de inspanningen van het Rijk tot een steeds dichter telefoonnet dat ook gaandeweg het platteland ging bedekken. Daarmee nam ook het aantal particuliere abonnees snel toe. In 1914 waren er buiten de grote steden 4000 aangeslotenen op het rijkstelefoonnet, in 1924 waren dat er al 76.000 ¹⁰. Toch bleef het aantal particuliere telefoons op het platteland in die jaren uiterst gering en Maasbommel was daarop geen uitzondering. Misschien was het idee van een telefoon nog vreemd, zag men er het nut niet van in of misschien waren het de kosten waar men tegen op keek. Toch kon het wat dit laatste betreft niet aan een gebrek aan informatie liggen.

Nog voordat de eerste en publieke telefoon in de cel bij Hendricus Herckenrath eind oktober 1919 kon gaan rinkelen, had de gemeente al een brief ¹¹ ontvangen met daarin o.a. de kosten van aanleg van een particuliere telefoon: "*Verzoek te willen berichten voor welke perceelen eene rechtstreeksche aansluiting wordt verlangd, c.q. onder opgaaf van de naam der gegadigden. Te uwer inlichting zij hierbij medegedeeld, dat eene zoodanige aansluiting kan worden verkregen tegen betaling voor elk perceel, liggende niet verder dan 1000 meter van het aagewezen kantoor, van F35,- per jaar, en voor verder gelegen percelen bovendien F 2,- per jaar en per 100 Meter of gedeelte daarvan een en ander voor hemelsbreedte, voor den tijd van ten minste 1 jaar. Voor afstanden boven 1000 Meter tot resp. 2000, 3000 en 4000 Meter zijn de termijnen tenminste 2, 3 en 4 jaren. Bovendien is voor aansluitingen, waarvan de aanleg wordt ter hand genomen in het tijdvak van 1 maart 1919 t/m 31 december 1921 eene vergoeding voor eens van F 50 per aansluiting verschuldigd*".

In de 'Naamlijst voor den Telefoondienst 1920', uitgave Januari 1920 wordt onder Maasbommel alleen vermeld dat er sprake is van een Hulptelefoonkantoor; particuliere aansluitingen op het telefoonnet ontbreken kennelijk nog.

Naamlijst voor den Telefoondienst 1920

Het eerste telefoonboek met particuliere telefoonnummers in Maasbommel is dat van 1922 met het gemeentehuis met nummer 2 en de Stoomkuiperij van H. Carpay met nummer 3.

Naamlijst voor den Telefoondienst 1922

¹⁰ Hans Knippenberg & Ben De Pater, De eenwording van Nederland, 1988

¹¹ brief van de Inspecteur van de Posterijen en Telegrafie, Afdeling 's-Hertogenbosch, N° 2483, 1-7-1919

Maasbommel.	
Diensturen: Werkd.: 8½—11, 14—16, 17½—19. Z. en Fd.: 8—9.	
Carpay, H. Stoomkuiperij	3
Dinteren, J. H. v.	5
Dijk, H. J. v. Mandenfabrikant	6
Gemeentehuis	2
Magendans, A. H.	1
Rijkstelegraafkantoor.	
Verstraelen, J. J. H. Apotheekh.	4
arts,	

Naamlijst voor den Telefoondienst 1928

Maar de ontwikkelingen gaan 'snel' in Maasbommel. Zes jaar later, in 1928 zijn er behalve van het gemeentehuis al vijf particuliere nummers. Opmerkelijk is dat de dominee nummer '1' heeft terwijl het gemeentehuis nummer '2' heeft gekregen, maar in latere jaren blijken de nummers nog te kunnen veranderen.

Misschien goed nog even in herinnering te roepen hoe telefoneren in die tijd ging: door te draaien aan een slinger op het

MAASBOMMEL		
9 Brands, M. A. Mandenfabrik., Kerkstr. 87. 4 Bujs, J. Arts, Kerkbuurt 129. 3 Carpay, J. G. Kerkstr. 154. 8 Dijk, W. v. Pleinstraatje 119. 2 Gemeentehuis Dijk 119. 12 Kamp, J. M. v. d. Beped., Dijk 106. 13 Kuypers, M. Taxibedr. en winkel., Kerkstr. 86.	Diensta.: Werkd.: 8½-12½, 14-16, 17-19. Zon- en Fd.: 8-9. ZIE OOK ONDER ALTFORST. §▲ ZIE BLADZIJDE 3, DEEL I. 14 Laas, Wed. Joh. Bakker en Winkel., Kerkbuurt 146. 7 Os, G. F.H. N.O.B., Dorpstr. 134. 15 Pastorie, Ned. Herv. Kerkbuurt 135.	Post-, Telegraaf- en Telefoondienst §▲ — Kantoorhouder. 1 Spanjers, J. Pastoor, Kerkdijk 147. §▲ 5 Tjissen's Meubel- en Bouwbedr. Dir. H. Tjissen, Pleinstr. 120a. 10 Vissers, Gebr. Velddijk 84.

Naamlijst voor den Telefoondienst 1948

telefoon toestel werd een stroompje opgewekt en daarmee contact gemaakt met een telefoniste in een telefooncentrale (vermoedelijk in Oss) met het verzoek een bepaald nummer te draaien. Je legde de hoorn dan neer en wachtte geduldig af tot dat de telefoniste terugbelde en de verbinding tot stand had gebracht. Na het gesprek moest je weer aan de slinger draaien om duidelijk te maken dat het gesprek was afgelopen.

Tijdens de oorlog worden er geen telefoonboeken gedrukt, maar in 1948 is het aantal telefoonabonnees in Maasbommel, zo blijkt, alweer met een tiental te zijn gegroeid. Voor een goed begrip: momenteel, 2019, zijn er (nog) ongeveer 300 particuliere telefoonaansluitingen in Maasbommel.

Plaatsing van een Telefooncel

Na de oorlog neemt de communicatiebehoefte in ons land in rap tempo toe. Zo ook in de gemeente Appelteren en burgemeester en wethouders verzoeken daarom op 6 maart 1972 het Telefoondistrict Arnhem een telefooncel te plaatsen in zowel Alphen als Maasbommel. In Alphen vroegen de bejaarden daarom, zo schrijven ze, in Maasbommel acht men een telefooncel wenselijk in verband met de recreatieve ontwikkeling. Het antwoord van het Telefoondistrict Arnhem is echter teleurstellend: "*....deel ik u mede dat PTT helaas niet in staat is aan de zeer grote vraag naar openbare spreekgelegenheden in de kleinere gemeenschappen te voldoen. Bij het plaatsen van telefooncellen speelt naast de service die het PTT-bedrijf wil bieden, de verwachte opbrengst een belangrijke rol*". De norm blijkt duidelijk: "*Wil een cel enigermate rendabel zijn dan zal het aantal bewoners in het verzorgingsgebied ongeveer 5000 moeten zijn*". En daar voldoen Alphen en Maasbommel niet aan.

Drie jaar later, om precies te zijn op 2 mei 1975, proberen B&W het nog eens en willen weten hoe de normen op dat moment zijn. Ditmaal is het antwoord van het Telefoondistrict (2-6-1975) gunstiger: plaatsing van een cel in Maasbommel kan in de planning van de komende jaren worden opgenomen en Alphen kan nu al een cel krijgen als de gemeente tenminste bereid is 50% van de exploitatietekorten voor haar rekening te nemen. Op 2 juli 1975 gaat de gemeenteraad akkoord met de plaatsing in Alphen voor de duur van vijf jaar en de bijdrage van de 50%-regeling. En dus zal er in de loop van 1976 in Alphen een telefooncel (SP 1650) geplaatst worden.

Maar Maasbommel (op dat moment 1130 inwoners volgens B&W) had ook een telefooncel nodig, zo vond men en dus wordt er voor de derde keer een verzoek daartoe ingediend bij het telefoondistrict (10-2-1978). Er worden door B&W een drietal argumenten genoemd:

- alleen tussen 14.00 - 17.30 kan er in het postkantoor gebeld worden omdat alleen dan het postkantoor open is;
- de recreatieve ontwikkeling in Maasbommel bevindt zich in een ver gevorderd stadium en in de zomermaanden zal de telefooncel dus door meer recreanten gebruikt worden;
- van de telefooncel in Alphen wordt vaak gebruik gemaakt.

Op 28 juni 1978 antwoordt 'Arnhem' dat "*thans tot plaatsing van een cel in Maasbommel overgegaan kan worden als de gemeente 50% van het exploitatietekort voor haar rekening neemt*". Plaatsing kost bovendien eenmalig F 5250,-. Burgemeester en Wethouders aarzelen en willen 'vooralnog' niet tot plaatsing overgaan, zo schrijven ze op 24 oktober 1978 aan het Telefoondistrict Arnhem, vanwege de te verwachten tekorten op de exploitatie.

En dat was financieel gezien wellicht verstandig, want zelfs in Alphen kostte de telefooncel de gemeente jaarlijks veel geld, zo blijkt o.a. uit de afrekening die de PTT op 22 maart 1984 aan de gemeente stuurde:

Geacht college,

Het garantiebedrag voor 1983 met betrekking tot openbare telefoongebouwen is met goedkeuring van het Ministerie van Economische Zaken thans bepaald op f 6.250,--.

Het overzicht betreffende de jaarexploitatie van de openbare telefooncel SP 1650 ziet er, gespecificeerd weergegeven, als volgt uit:

Garantiebedrag 1983	f 6.250,--
Opbrengst	f 882,--
Tekort	f 5.368,--

Uw aandeel 50% van f 5.368,-- = f 2.684,--.

Ik verzoek u dit bedrag over te maken op postrekening 888333 ten name van de directeur van het telefoondistrict Arnhem, onder vermelding van "garantiecel te Alphen".

En zo kon het gebeuren dat er in Maasbommel - met uitzondering van een cel op particulier terrein bij de jachthaven - nimmer een publieke telefooncel in de openbare ruimte werd geplaatst.

Geraadpleegde literatuur, o.a.

- Auke van der Woud, Een Nieuwe Wereld, het ontstaan van het moderne Nederland, 2006
 - Hans Knippenberg en Ben de Pater, De eenwording van Nederland, 1988
 - Dr. E.A.B.J. ten Brink, De geschiedenis van het postvervoer, 1969
 - H.J. Kers, Een brief heeft altijd haast, de geschiedenis der Posterijen van Tiel en Omstreken, 1999
- De foto van Herman Tijssen is afkomstig van zijn bidprentje, verkregen door Wim Daanen van Janny Kooijmans.